I. Lipsii
Lovanium

1610

IVSTI LIPSI DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA.

Editio secunda, & ab vltimâ Auctoris manu.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
cIↃ. IↃC. VII.

Cum Priuilegiis Cæsareo & duorum Regum.

ILL^{MO} ET EXCELL^{MO}

PRINCIPI

CAROLO

DVCI CROIIO ET ARSCHOTANO,

PRINCIPI S. IMPERII,

EQVITI AVREI VELLERIS.

HOC DE BIBLIOTHECIS quod ſcripſi, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, ipſum ire ad te ambiebat, vix me mittente. Quis neſcit te eximium inter Belgij proceres eſſe, qui harum rerum elegantiâ & ſtudio capiatur? Itaque cùm alia artium veterum inſtruis & adornas, tum *Nummos* & *Bibliothecas* maximè: de quibus iſtis Commentarium hunc concepi & digeſſi, non vo-

ce ſed facto tuo incitatus. qui vidi quàm magnorum illorum Regum ſiue Heroum exempla, in conquirendis aut propagandis talibus, æmuleris & aſſequare. Aſſequare, inquam: quid mirum? omnia magna & ampla in te, aut iuxta te: quem Deus, Natura, Fortuna

Omnibus ornatum voluêre excellere rebus.

Stirpem tuam video? à regibus eſt. Opes? pænè regiæ. Animum? planè regius: & quid niſi altum ac magnificum illo concipis, factis promis? Ad longinqua non eo: vna HEVRIA tua, huic vrbi in ore atque oculis, fidem facit, quàm nihil niſi ſtirpe, opibus, animo iſto dignum cogites ac patres. Quæ tua ibi opera? ingenio cum ingenio loci pugnas ac ſuperas, ardua in plana, hæc in ardua deducis: ſed omnia ad normam & decorem dirigis: alter, vt verbo dicam,

cam, BELGICVS LVCVLLVS. Non indignare, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, cum illo componi: verâ æſtimatione, inter raros magnóſque fuit: bellis victoriiſque in florente ætate celebris: & mox inclinante, ad quietem & ad ſe inclinauit, id eſt animum & ſtudia coluit, atque opes in præſentium ac poſterorum delectationem ſiue vſum impendit. Ab illo Bibliothecarum Romæ præcipuum exemplum; ab illo eruditi in ſermone, mensâ, domo habiti; ab illo denique Prætoria & amœnitates ſtructæ, quæ & Principes rei Romanæ poſtea frui vtique æſtimarunt. Tu, inquam, noſter PRINCEPS imitaris. Nam in caligine hac rerum temporúmque, patriæ & Regi operâ laudabiliter nauatâ, copijs triumphíſque ductis; vergente iam æuo, portum hunc quietis & te reſpicis, & ab

 exter-

externis ad interna, id eſt verè bona, reducis. Inter varios autem ſeceſſus, Hevriam, Academiæ noſtræ hoc ſuburbanum, eligis: & eam magnificis, vt dixi, operibus, quid niſi in artium ingeniorúmque præcipuè vſum, adornas? Audeo dicere. tua illa ædificia, ambulacra, horti, fontet, arboreta, nobis ſtructa aut ſata: & non ſolùm qui nunc ſunt, fruuntur, id eſt tranſeunt, adeunt, ineunt: ſed & qui venturi, facient: venturi autem, vel huius oblectationis deinceps, non Louanij ſolius, cauſsâ. Omitto alia & interiora, quæ augendo vel ornando huic Athenæo cogitas: magnifica & te Principe digna, ſed in tempore magis promenda. O igitur curæ & quietis felicem! perſeuera. & iſtâ te, illâ nos paſce, cum æterno bono tuo ſimul & famâ. Nos certè, qui publicè lo-

qui-

quimur aut ſcribimus, id eſt famæ quidam præcones, cælo tuum nomen feremus: ipſum te Deus inferet, iuſtus arbiter & munerator meritorum. Voueo ILLVSTRISSIME PRINCEPS

æternùm tuus

I. LIPSIVS.

Louanij, XII. Kal. Iul. ∞. IↃCII.

AD

AD LECTOREM.

BREVE *hoc* De Bibliothecis, *id est libris, habes: quid nobis dignius, qui libros aßiduè tractamus? Etsi reuerà* * οὐδ' ὄναρ *hoc cogitaram, nisi me Principis viri, cui dicatum iuimus, in hac re studium excitasset. Atque hos tales in bonis altísque consilijs confirmare aut & inflammare, optimo publico censeo equidem fieri. Quàm pauci magnatum se eò dant? quàm ad pristinas sordes & tenebras omnia videntur ire? Quàm etiam, spretis antiquis & veris, noua quædam hodie procudunt doctrinarum! quibus illud iure dixeris:*

nec per somnium.

* Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητέεις.

Prompta viâ & patête, quæris semitam.

Viderint. nos prisca adhæremus: & utiliter sæpè (ita confido) eruimus, digerimus, illustramus. Faue tu, bonæ mentis lector.

IVSTI

IVSTI LIPSI DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA.

CAPVT I.

Bibliotheca, & Libraria, quid? Reges veteres habuiſſe, atque illos Ægypti.

BIBLIOTHECA tria ſignificat, *Locum, Armarium, Libros*. Græca vox Latinis in vſum etiam venit, & quamquam *Librariam* dicunt, tamen magis eſt eâ voce tabernam capi, in quâ venales libri exſtant. Sed Bibliothecarum res vetus, &, niſi fallor, cum ipſis litteris adinuenta. Nam ſimul ac ſcire & ſapere natum eſt, mox etiam ſcribere: & iſtud eſſe cum fructu non potuit, niſi vt libri adſeruarentur & diſponerentur, ad præſentium & poſterorum vſum. Priuata primùm ea cura, & quiſque ſibi ſuiſque ſtruebat: poſtmodum Reges & Dynaſtę vſurparunt, nec in vſum ſolùm, ſed ambitionem aut ſplendorem. Sanè multos congerere, vix fuit priuati hominis aut cenſus: cùm tarda & impendioſa deſcriptio eſſet: donec vtiliſſima hæc Typographia rem in compendium miſit. Qui primus Regum illuſtrem habuit (quod memoria ſeruet) is fuit Oſymanduas, Ægypti. qui inter alia operum præclara, *Sacram Bibliothecam ſtruxit, & in eius*

Lib. I. *fronte præſcripſit*, ψυχῆς ἰατρεῖον: ANIMI MEDICA OFFICINA. Ita Diodorus. & quamquam ille inter veteres Regum fuerit, non tamen dubito exemplum, ſi non ipſam rem, manſiſſe, & in Ægypto Bibliothecas ſemper aliquas exinde exſtitiſſe: idque in tēplis præcipuè, & ſacerdotum curâ. Multa argumento, tum & illud de Homero: quem Naucrates quidam plagij accuſat, & in Ægyptum cùm veniſſet, libros repperiſſe *Phantaſiæ* fœminæ, quę Iliadem atque Vlyéſſam ſcripſerit, & *Memphi in templo depoſuerit Vulcani*. Homerum igitur vidiſſe, ſibi adſcripſiſſe, & edidiſſe. Quæ in viro, opinor, falſa, rem tamen & morem firmant.

Euſtat. in Præfat. Odyſſ.

CAP. II.

Alexandrina Bibliotheca, cui Philadelphus primus & præcipuus auctor. Varietas & numerus ibi librorum. Combuſta, & iterùm inſtaurata.

SED reliquę ibi in obſcuro ſunt, *Ptolomæi Philadelphi* Regis in magnâ luce & laude fuit. *Is Ptolomæi Lagi* filius, ſecūdus eo nomine & ſtirpe Ægypti regum: artium & ingeniorum cultor, & quod adhæret, librorum. Itaque Alexandriæ ingentem Bibliothecam compoſuit: inſtructione & exemplo Ariſtotelis adiutus, imò & ipſis eius libris. Nam Ariſtoteles, vt pòſt dicam, copiâ & dilectu inſignem Bibliothecam adornauerat. de quâ Strabo: Ἀριστοτέλης πρῶτος, ὧν ἴσμεν, συναγαγὼν βιβλία, καὶ διδάξας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν: *Ariſtoteles primus, quos norîmus, collector librorum fuit, & reges in Ægypto docuit Bibliothecæ ſtructuram.* Quæ tamen cautè &

Lib. I.

cum

cum ſua interpretatione legenda: nec enim vel *primus omnino* fuit; & certè æuo anterior, docere *Philadelphum* hunc non potuit, niſi, vt dixi, exemplo. Hoc fortaſſe verum, quod Athenæo ſcriptum: *Ariſtotelem, Theophraſto libros reliquiſſe, hunc Neleo. à quo eos mercatus Ptolomæus, cum ijs quos Athenis & Rhodi coëmerat, omnes in pulchram Alexandriam transferri curauit.* Etſi alij tamē diſſentiunt, vt in loco dicam. Sed Bibliothecam igitur ille vndique, & omne genus libris, inſtruxit: etiam ſacris, & è Iudæâ petitis. Nam cùm aures eius fama tetigiſſet Hebrææ ſapientiæ, miſit qui libros depoſcerent, & idoneos ſimul homines conduxit, qui in Græcam linguam verterent, communi omnium vſui. Ea interpretatio eſt, quam *Septuaginta*, à numero ſcilicet qui operam dederunt, dicunt. Id eueniſſe anno eius regni XVII. Epiphanius tradidit, Olympiade CXXVII. Præerat Bibliothecæ, vir ſcriptis & factis illuſtris, Demetrius Phalereus, exſul à ſuis Athenis: & quem rex benignè habitum ad hæc & maiora miniſteria admouit. Idémque à Chaldæis, Ægyptijs, Romanis etiam libros petiuit, & pariter in linguam Gręcam transfundi curauit. De quibus Georgium Cedrenum capio: *Philadelphus libros Sacros, Chaldaicos, Ægyptios, & Romanos, alióſque diuerſilingues in Græcam omnes conuerti curauit, in vniuerſum ad centum millia voluminum: quæ omnia in bibliothecis ſuis Alexandriæ repoſuit.* Duo noto, & curam peregrinos libros vertendi, vtilem meo animo, & vobis PRINCIPIBVS etiamnunc vſurpandam: & numerum librorum, grandem ſatis, ſed non pro vero, ſi de vniuerſis capiamus. Quod abnuo, & Cedreni mentem de conuerſis tantùm eſſe arbitror: atque

Lib. I. — De ponder. & menſur. — Lib. XXII.

ipsos primogenios Græcos, longè superasse. Hoc alij scriptores dixerint, qui valdè adaugent. vt Seneca noster: *Quadringēta millia librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum regiæ opulentiæ monumentum.* Sanè pulcherrimum, & supra gemmas omnes vel aurum: sed quanto pulchrius, si vberius? Nam nec is Senecæ numerus ex vero satis, & ad *Septingenta millia* redigendus. Iosephus doceat, qui tradit *Demetrium* (illum Præfectum, de quo dixi) *aliquando interrogatum à Philadelpho, quot millia librorum iam haberet? respondisse, ducenta millia admodum, sed sperare breui ad quingenta.* Vides, quàm auxerit: sed quanto magis posteà, atque etiam alij Reges? Profectò ad *Septingenta millia* venerunt, Agellio disertim scribente: *Ingens numerus librorum in Ægypto à Ptolomæis regibus vel conquisitus* (emptione) *vel confectus* (descriptione) *est, ad millia fermè voluminum septingenta.* Idem Ammianus, verbis statim dandis: idem Isidorus, sed emendandus: *Septuaginta millia librorum Alexandriæ, Philadelfi temporibus, inuenta sunt.* Scribendum, inquam, *septingenta.* O thesaurum, sed in re æternâ non æternum! Nam totum hoc, quidquid fuit librorum, bello ciuili Pompeiano perijt, cùm Cęsar in ipsâ vrbe Alexandriâ bellum cum incolis gereret, & tuitionis suæ caussâ ignem in naues misisset; qui & vicina nauali-bus, ipsamque Bibliothecam comprehendit & absumpsit. Triste fatum, & Cæsari (etsi absque destinatâ culpâ) pudendum! itaque nec ipse in tertio Ciuilium, nec Hirtius deinde meminêre: alij tamen; vt Plutarchus, Dio, etiam Liuius, vti ex Senecâ facile est haurire. Nam post superiora illa verba, addit: *Alius laudauerit, vt Liuius,* qui

De Tranquil. cap. IX.

XII. Antiq. cap. II. & Euseb. De præpar. lib. VIII. ex Aristeâ.

Lib. VI. cap. vlt.

qui elegantiæ regum curæq́ egregium id opus ait fuisse. Sunt ipsa Liuij verba, vbi de hoc incendio : & iusto elogio in rem & Reges. Sed de hoc tristi igne etiam Ammianus : *Inter templa eminet Serapêum, in quo Bibliothecæ fuerunt inæstimabiles ; & loquitur monumentorum veterum concinens fides, septingenta voluminum millia, Ptolomæis regibus vigilijs intentis cōposita, bello Alexandrino, dum diripitur ciuitas, sub Dictatore Cæsare conflagrasse.* Ipse in direptione euenisse vult: itemque Agellius. *Ea omnia volumina*, inquit, *bello priore Alexandrino* (ad discrimen eius, quod sub Antonio) *dum diripitur ciuitas, non sponte neq́ operâ consultâ, sed à militibus fortè auxiliarijs incensa sunt.* Excusat verò ipse non Cæsarem tantùm (quo quid librorum aut ingeniorum amantius?) sed Romanos milites, & culpam hanc ad exteros auxiliares ablegat. Ceterùm de direptione, non ita Plutarchus aut Dio: quos est videre. Hic igitur finis nobilis Bibliothecæ, Olympiade CLXXXIII: cùm vix CCXXIIII. annos fuisset. Etsi reuixit tamen, non eadē (quî id potuit?) sed consimilis, & eodē loci, id est in Serapêo, collocanda, Auctor reparandi Cleopatra, illa amoribus Antonij famosa : quæ ab eo in auspicium & velut fundamētum operis impetrauit Bibliothecam *Attalicam* siue Pergamenam. Itaque totam cùm dono cepisset, & transferri curasset, iterùm adornata auctáque est, & Christianorum etiam temporibus, in vitâ & famâ fuit. Tertullianus: *Hodie, apud Serapêum, Ptolomæi Bibliothecæ, cum ipsis Hebraicis litteris, exhibentur.* Nota, apud Serapéum iterùm fuisse, id est in eius porticibus: atque id vicinum portui & naualibus, ex Strabone alijsque discas. Nota, & *Ptolomæi Bibliothecas*

Lib. XXII.

Lib. VI.

Apolog. cap. XVIII.

dici: etsi reuera non illæ iam essent, sed consimiles, & primogenij illi Hebraici libri, vnáque LXX. interpretatio, flammâ perijssent. Tamen ecce, tanta auctoritas & fides ab antiquo eius Bibliothecæ, vt Tertullianus gentiles eò aduocet aut amandet. Credo stetisse, quamdiu ipsum Serapéum, immensæ molis & stupendi artificij templum: quod Christiani denique, Theodosij maioris imperio, vt arcem superstitionis, demoliti à fundo sunt, Ecclesiasticis scriptoribus traditum & laudatum.

Ruffin. II. cap. XXIII. itemque Socrates & Sozomen. alij.

CAP. III.

Græcæ Bibliothecæ. Pisistrati & Aristotelis præcipuæ, itémque Byzantina.

ATQVE ista de Ægypti Bibliothecis repperi, pauca & parua fortasse de multis & magnis. Sed æuum scilicet absorpsit: quod & in *Græciæ Bibliothecis* liceat accusare. De quibus nobilioribus, strictim Athenæus: vbi *Laurentium* suum ita in hoc studio parandorum librorum dilaudat, vt dicat eum, *Polycratem Samium, Pisistratum tyrannum, Euclidem Atheniensem, Nicocratem Cyprium, Euripidem poëtam, Aristotelem philosophum superasse*. Et de omnibus istis singillatim non habeo dicere: nisi de *Pisistrato*, cui & laudem primi auctoris in hoc studio Agellius adscripsit. Et sanè *Polycrates* æuo ferè concurrit. Sed Agellij verba: *Libros Athenis disciplinarum liberalium, publicè ad legendum præbendos, primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus.* Magnus vir (odiosum hoc modò cognomen tolle) & cui Homerum etiam digestum & correctum

Lib. I.

Lib. VI.

rectum numquam soluturi debemus. Adeò Critica hæc cura olim Principum, imò Regum, fuit. Ea Bibliotheca ab ipsis deinde Atheniensibus variè aucta, donec spoliauit & auexit Xerxes, Athenarum potitus. Sed eosdem, * multis pòst annis, Seleucus Nicanor, Syriæ rex, liberaliter remittendos Athenas curauit, donauitque. Et mansisse deinde ad Sullæ tempora, qui & ipse Athenas cepit, diripuit, afflixit: posteà tamen instauratam, iustè opinor. quomodo enim mater artium, sine instrumento hoc librorum? Imò plures ibi Bibliothecæ posteà: & *Hadrianus Imp. Iouis Panellenij ædem Athenis struxit, & in eâ Bibliothecam*, Pausaniæ scriptum. Sed de *Euclide*, quod ait Athenæus: hunc Archontem fuisse, inter primos eius magistratus comperior: nec vltrà. De *Aristotele* autem, Strabo magnificè in verbis, quæ suprà dedi: & addidi ex Athenæo, Bibliothecam eius tandem ad Ptolomæos Reges venisse: etsi Strabo atque alij videantur negare. Nam ille ita: *Libros Aristotelis, qui ad Neleum venissent, ad posteros deinde transmissos, ineruditos homines; & qui sub clauibus eos, sine vsu vllo habuissent. Denique sub terram conditos, à blattis & tineis vitiatos, tandem Apelliconi Teio magnâ pecuniâ addictos fuisse. Qui erosos lacerosq; describi, vulgari, et si parum bonâ fide aut iudicio curasset. Eo autem mortuo, Sullam Athenis potitum, eosdem libros suos fecisse, Romam misisse, ibíque Tyrannionem Grammaticum ijs vsum atq; (vt fama est) intercidisse, aut inuertisse.* Quibus similia aut eadem Plutarchus, in Sullâ. Quæ si vera, quomodo ad Philadelphum à Neleo venerint, Athenæo suprà assertum? Nisi fortè (atque ego arbitror) ipsos quidem Aristotelis libros, ab illo, inquam, scriptos

* Olymp. CXVII.

Lib. XIII.

ſcriptos Neleus tenuerit, poſteriſque tranſmiſerit, vt peculiarem theſaurum: at reliquam vim alienorum ſcriptorum, vendiderit Philadelpho. Neque memoratu digna alia de Græciæ Bibliothecis legere memini: & Romani haud dubiè pleraq; talia ad ſe tranſduxerunt, Græciâ iam potiti: niſi placet Byzantinam his accenſere, quæ Principum æuo fuit. Nam Zonaras & Cedrenus tradunt, Baſiliſci imperio, *Bibliothecam ibi conflagraſſe, in quâ centum viginti millia librorum eſſent recōdita: inter ea Draconis inteſtinum*, CXX. *pedes longum, cui aureis litteris Homeri Ilias atque Odyſſéa fuerint inſcripta*. Etſi hæc Thraciæ propriè, non Græciæ attribuenda.

CAP. IIII.

Attalica Bibliotheca, cui Eumenes auctor. Plinij & Vitruuij aliqua hîc fortè inconſiderantia. Quanta, & quàm diù fuerit.

SICVT & *Attalica* ſiue *Pergamena*, Aſiæ: quæ proxima claritate ab illâ Alexandrinâ fuit. Nam Attalici Reges, è paruis progreſſi, cùm ſocietate opibusq. Romanis creuiſſent: ſedem regni *Pergamum* variè, tum & Bibliothecis, exornarunt. Eumenem, Attali Regis filium, auctorem huic rei Strabo prodidit: *Eumenes*, inquit, *vrbem inſtruxit, & donarijs ac Bibliothecis, vti nunc eſt, eleganter excoluit*. Et Plinius. qui ſcribit, *æmulatione circa Bibliothecas Regum, Ptolomæi & Eumenis, ſupprimente chartas Ptolomæo, membranas Pergami, vt Varro auctor eſt, repertas*. Cui paria Hieronymus, in Epiſtolâ ad Chromatium, itemque Ælianus tradiderunt: ſed *Attalum*,

Lib.XIII.

Lib.XIII. cap.XI.

lum, pro *Eumene*, nominantes. Enimuerò de neutro horum ſatis conuenit, ſi tempora examinas: quoniam iſti poſteriores *Philadelpho*, toto ferè ſæculo, fuerunt. Quomodo igitur, quod Plinius ait, *æmulatio* inter eos? Niſi hoc ſubuenit, *Ptolomæum* ſimpliciter nominari: qui alius à Philadelpho eſſe potuit, & *Ptolomæus Quintus*, cognomento *Epiphanes*, cum Eumene vixit. Atque ille fortaſſe (quamquam de inſigni eius ſtudio in Bibliothecas nihil proditum) chartam ſuppreſſit, inuidiâ, ne alter veterem illam nouâ ſuâ æquaret. Sed error ſiue inconſpectio clarior in Vitruuio, qui his verbis ſcripſit: *Reges Attalici, magnis Philologiæ dulcedinibus inducti, cùm egregiã Pergami Bibliothecam, ad cõmunem delectationem, inſtituiſſent: tunc item Ptolomæus, infinito Zelo cupiditatiſq́; ſtudio incitatus, non minoribus induſtrijs, ad eumdem modum, contenderat Alexandriæ comparare.* Lib. VII. initio. Quid? vt Attalici reges ante Alexandrinos in hoc ſtudio? vt exemplum ardoremq́. iſti ab ijs ſumpſerint? Imò verò contrà fuit, & peregerant iam, cùm nec illi cogitarent. Niſi & hîc placet de poſteriore aliquo *Ptolomæo* adducere & velare, ſed velare. Ceterùm Bibliotheca hęc nec copiâ, nec ęuo, Alexandrinam æquauit. Nam de vtroque iſto Plutarchus ſcribit, Antonium III. virum, faſcinatum amoribus Cleopatræ, In M. Antonio. χαρίσασθαι μὲν αὐτῇ τὰς ἐκ περγάμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες βιβλίων ἁπλῶν ἦσαν: *gratificatum ei Bibliothecam Pergami, in qua eſſent ducenta millia ſingularium librorum*, id eſt voluminum. Hoc enim opinor ἁπλᾶ βιβλία dici, cùm in vno volumine plures ſæpè libri: quos non vult in numerum hunc venire. Ergo ea ipſa ſtatim poſt Alexandrinam perijt, ſed

in eâ vixit: an & in loco ſuo reuixit? Certè Strabonis ſuprà verba ſi attendis, ſignificant: cùm ait, *Vti nunc eſt, excoluit*. Quando *nunc?* Strabonis ſcribentis, id eſt, Tiberij æuo. Vt appareat, aut reuectam ab Auguſto victore eſſe, qui pleraque irrita Antonij fecit; aut certè exſcriptam iterùm, & inſtauratam. De quo, præter ſuſpicari, non equidem dicam.

CAP. V.

Romanæ Bibliothecæ, priuatæ: & prima publica Aſinij Pollionis.

ATQVE hæ Bibliothecæ, quas memoratu dignas apud exteros repperi: veniamus ad Romanas, ſitu & æuo magis propinquas. Satis enim tarda ibi hæc cura aut ſtudium, apud Martis non Muſarum proles: etſi, cum bono Deo, hîc quoque cultus & elegantia denique inualuit, paruis primò initijs, vt ſolet. Iſidori notatio eſt: *Romam primus librorum copiam aduexit Æmilius Paullus, Perſe Macedonum rege deuicto: deinde Lucullus è Ponticâ prædâ*. Duos nominat, qui libros aduexêre, ſed publici vſus aut iuris non prorſus fecêre. Et de Æmilio, haud vltrà legi: de Lucullo, Plutarchus vbertim. *Laudanda eius impenſa*, inquit, *& ſtudium in libris. Nam & multos, & eleganter ſcriptos, conquiſiuit: eosq́, vt liberaliter parauit, ita etiam vtendos dedit. Patebant enim omnibus Bibliothecæ, & in porticus adiectas atque exedras Græci præſertim recipiebãtur: qui velut ad Muſarũ ædem eò ventitabant, tempusq́, inter ſe iucundè traducebãt, ab alijs curis liberi. Sæpè & ipſe cũ ijs verſabatur, &*

philo-

philologis se immiscebat, ad has porticus & ambulationes veniẽs. Ex quibus vides, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, velut publicas fuisse has Bibliothecas, & quamquam ius mancipiumque sibi retineret, vsum tamen eruditis concessisse: quod & benignè vos facere soletis. At verò tertium etiam his duobus licebat addere, Cornelium Sullam, posteà Dictatorem: qui è Græciâ Athenisque magnam librorum vim traduxit, & Romæ deposuit ac disposuit: quod, præter Plutarchum, * Lucianus etiam scripsit. Tamen his * Aduersus indoctum. omnibus verè Publica Bibliotheca nõdum structa: quam cogitationem primus magnanimus & magnificus ille Iulius Cæsar concepit, ac, nisi fata interpellassent, effecisset. Suetonius de eo: *Destinabat Bibliothecas Græcas & Latinas, quàm maximas posset, publicare, datâ M. Varroni curâ comparandarum ac dirigendarum*. O rem magni animi, atque item consilij! Nam quis in orbe terrarum huic curæ aptior M. illo Varrone, doctissimo inter Græcos Latinosque? Sed destinauit Cæsar, non perfecit: Augustus, adoptione filius, inter alia ornamẽta vrbis & imperij, hoc quoque plurifariàm adiunxit. Nam eo inuitante atque incitante, Asinius Pollio, orator & Senator nobilis, (Suetonio narrante) *Atrium Libertatis exstruxit*, atq; in eo Bibliothecam publicauit. Isidorus: *Primus Romæ Bibliothecas publicauit Pollio, Græcas Latinasq́, additis auctorum imaginibus, in Atrio, quod de manubijs magnificentissimum instruxerat*. De manubijs, inquit: nempe Dalmatarum, quos vicit. Item Plinius: *Asinius Pollio, primus Bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam fecit*. In Atrio Libertatis fuisse, id est in monte Auentino, ex istis constat: quod tamen instru- Lib. xxxIIII. cap. II.

ctum aut reparatum ab eo magis dixerim, quàm exstructum. Nam iamdiu antè id fuisse, & quidem à Tib. Graccho, patre Gracchorum, Plutarchus atque alij scriptores dicunt. Itaque ipse refecit, & ad hunc vsum spendidè concinnauit. De eo Ouidius capiendus:

III. Trist. eleg. 1.

Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere passa sua est.

Non enim viros doctos audio, qui hæc ad λέσχην, siue conuentum poëtarum, ducunt. Palàm libellus conqueritur, non receptum se in Bibliothecam Asinij, quæ *prima patuit*, siue publicata est, *doctis libris*.

CAP. VI.

Augusti, Octauia; itémque Palatina. Præfecti & custodes ijs.

ATQVE hæc igitur sub Augusto prima Publica fuit: duæ mox aliæ, ab ipso. Prior, *Octauia*: quam sororis suæ memoriæ & nomini dedicauit. De eâ Dio Cassius, in actis anni DCCXXI. *Augustus Porticus & Bibliothecas, à sororis nomine Octauias dictas, exstruxit.* Etsi Plutarchus tamen in ipsam Octauiam transscribere hoc opus videtur: Εἰς δὲ τιμὴν αὐτοῦ (μαρκέλλου) καὶ μνήμην ὀκταβία μὲν ἡ μήτηρ τὴν βιβλιοθήκην ἀνέθηκεν, καῖσαρ δὲ θεατρὸν, ἐπιγράψας μαρκέλλου: *In honorem ac memoriam defuncti Marcelli mater Octauia Bibliothecam dedicauit, Cæsar Augustus Theatrum, Marcelli nomine inscriptum.* Falli Plutarchum opinor: quia Dionis quidem notatio totis decem annis citerior est Marcelli morte. Atque addit, ex *Dalmatarum manubijs* opera ea structa:

Lib. XLIX.

In Marcello.

ſtructa: miro concurſu, vt prima atque altera Bibliotheca genti Barbaræ debeantur. De hac & Suetonius, in *Meliſſo Grammatico: Citò manumiſſus, Auguſto etiam inſinuatus eſt, quòd eleganter curam ordinandarum Bibliothecarum in Octauiæ porticu ſuſcepit.* Nota, in ipsâ *Porticu* fuiſſe: quomodo? ſuperiore eius parte, vti arbitror, tutò & decorè: cùm inferior ambulationi modò eſſet. De hac Ouidius item ſenſit:

Altera templa peto, vicino iuncta theatro: III. Triſt. eleg. 1.
Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.

Nam & ab hac Bibliothecâ ſpretum ſe libellus queritur: & locum vbi fuerit, deſignat. Quem? vicinum Theatro Marcelli. *Templa* autem dicit, quia in hac Porticu *Iunonis ædes* fuit, & nobiles in eâ ſtatuæ: quod Plinius dicet. Altera porrò ab eodem Auguſto Bibliotheca eſt, *Palatina*, à loco dicta: quia in ipſo Palatio. Suetonius: *Templum Apollinis in eâ parte Palatinæ domus excitauit,* Cap. XXIX. *quam fulmine ictam deſiderari à Deo haruſpices reſponderant. Additæ Porticus, cum Bibliothecâ Latinâ Græcáque.* Id factum anno Vrbis DCCXXVI. vt ex Dionis LIII. initio diſcas. Itaque temporum ordinem in Bibliothecis recenſendis Ouidius ſecutus eſt, cùm primò *Aſiniam*, tum *Octauiam*, denique iſtam *Palatinam* ſic adnumerat:

Inde timore pari gradibus ſublimia celſis
Ducor ad intonſi candida templa Dei.
Signa peregrinis vbi ſunt alterna columnis,
Belides, & ſtricto barbarus enſe pater.
Quæq; viri docto veteres fecêre nouiq;
Pectore, lecturis inſpicienda patent.

Quærebam fratres, exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse pater:
Quærentem frustrà, custos, & sedibus illis
Præpositus, sancto iussit abire loco.

Præter alia, ostendit & *Præpositum* siue *Custodem* huic loco fuisse: quem Suetonius facit *C. Iulium Higinum.* Is in Grammaticis celebris, *præfuit*, vt inquit, *Palatinæ Bibliothecæ; nec eò secius plurimos docuit.* Imò seorsim *Græca* custodem suum habuit, & *Latina.* In marmore prisco: ANTIOCHVS. TI. CLAVDI. CAESARIS. A. BIBLIOTHECA. LATINA. APOLLINIS. In alio: C. IVLIVS. FALYX. A. BIBLIOTHECA. GRAECA. PALAT. Et similes alibi inscriptiones. Huius Bibliothecæ meminit & Plinius: *Videmus Apollinem in Bibliothecâ templi Augusti Thuscanicum, quinquaginta pedum à pollice.* Etsi possis referre etiam ad Vespasiani Augusti Bibliothecam, quæ in Pacis templo fuit. Apertiùs de Palatinâ, idem Plinius alibi: *Veteres Græcas litteras fuisse easdem penè, quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono Principum Mineruæ dicata, in Bibliothecâ.* Hanc diutissimè Romæ mansisse, inducor credere verbis Io. Sarisberiẽsis, qui scribit: *Doctorem sanctißimum illum Gregorium, non modò Mathesim pepulisse ab Aulâ, sed vt traditur à maioribus, incendio dedisse probatæ lectionis*

Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.

In quibus erant præcipua, quæ cælestium mentem, & superiorum oracula hominibus videbantur reuelare. Notandum.

Lib. XXXIIII. cap. VII.

Lib. VII. cap. LVIII.

Lib. II. De nug. Cur.

CAP.

CAP. VII.

Tiberij, Traiani, Vespasiani, item Capitolina: aliæ ignotæ.

AB Augusto igitur, artium ingeniorumq́ue amantissimo Principe, duæ istæ fuerunt. quid ab alijs? aliæ. Videtur enim certamẽ in hac re Principum fuisse, & velut contendisse de palmâ. Ecce *Tiberius* statim ab Augusto, in ipso Palatio etiã struxit, eâ parte quâ Viam Sacram spectat. Nam illîc Tiberij domum fuisse, curiosi talium hodie autumant: & in domo eius hæc locatur. Ab Agellio: *Cùm in domus Tibérianæ Bibliothecâ sederemus, ego & Apollinaris.* A Vopisco item: qui *vsum se* scribit *libris è Bibliothecâ Vlpiâ, item ex domo Tiberianâ.* Videtur & *Vespasianus* deinde struxisse, & adiunxisse templo Pacis. de quâ Agellius: *Commentarium L. Ælij, qui Varronis magister fuit, studiosè quæsiuimus, eumq́; in Pacis Bibliothecâ repertum legimus.* Meminitq́. & Galenus, De composit. medicamẽtorum. Fuit item à *Traiano* alia. de quâ etiam Agellius: *Sedentibus fortè nobis in Bibliothecâ templi Traiani.* Atq; est eadem, quæ à gentili Principis eius nomine, *Vlpia* passim nominatur. Vopiscus: *Hæc ego à grauibus viris comperi, & in Vlpiæ Bibliothecis libris relegi.* Iterumq́ue: *Et si his cõtentus nõ fueris, lectites Græcos, linteos etiam libros requiras, quos Vlpia tibi Bibliotheca, cùm volueris, ministrabit.* Hãc in foro Traiani initiò fuisse, vbi Principis eius alia opera, facilè persuadeor: sed æuo mutasse, & translatam in collem Viminalem, ad ornãdas Diocletiani Thermas, (an ab ipso Diocletiano?)

Lib. XIII. cap. XVIII.

In Probo.

Lib. XVI. cap. VIII.

Lib. I.

Lib. II. cap. XXVII.

In Aureliano.

Vopiscus inducit. *Vsus sum*, inquit, *præcipuè libris ex Bibliothecâ Vlpiâ, ætate meâ Thermis Diocletianis.* Cùm disertè de *suâ* dicit, ostendit igitur, aliâ *ætate* aliter fuisse. Reperio & *Capitolinam*, in vrbe. de quâ Eusebius, in rebus Commodi Imperatoris: *In Capitolium fulmen ruit, & magnâ inflammatione factâ, Bibliothecam, & vicinas quasque ædes, concremauit.* Vberiùs hoc
Lib. VII. cap. XVI. ipsum ita Orosius: *Flagitia regis pœna vrbis insequitur. Nam fulmine Capitolium ictum, ex quo facta inflammatio Bibliothecam illam, maiorum studio curáque compositam, ædésque alias iuxtà sitas, rapaci turbine concremauit.* Quis tamen eius auctor? adserere haud liceat, diuinare libeat, Domitianum fuisse. Nam ille, seruatus olim in Capitolio, templum ibi Princeps struxit: quid si & hanc Bibliothecam? Etsi nemo tradidit, qui nunc
Cap. XX. exstant: Suetonius hoc tantùm de eo vniuersè: *Bibliothecas incendio absumptas impensissimè reparari curauit, exemplaribus vndique petitis, missisq; Alexandriam, qui describerent emendaréntque.* Vbi obserues, etiamtunc illam *Alexandrinam* velut originem & matricem aliarum habitam, & has corruptas ex eâ iterùm refectas & adornatas. Amplius, Principum studio ab interitu vindicatas: quod nisi fuisset, quomodo tam multæ illæ ad P. Victoris, id est Constantini æuum, venissent? Nam ille sic inter singularia vrbis notat: *Bibliothecæ publicæ, vndetriginta. ex ijs præcipuæ duæ, Palatina & Vlpia.* Heu, quàm etiam à memoriâ perierunt! nam ex illis XXIX. vix septem industria nostra indagare potuit, & nomina saltem ab obliuione vindicare.

CAP. IIX.

Tiburtina, & quædam etiam Priuatorum vberiores. Habebant in Balneis, atque item in agris.

PLVRES, inquam, Publicas non eruo: non quidem in vrbe. iuxta eam, Tiburi, etiam vnam. De quâ A. gellius: *Meminimus in Tiburti Bibliothecâ inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum.* Iterumque: *Promit è Bibliothecâ Tiburti, quæ tunc in Herculis templo inſtructa ſatis commodè erat.* Hîc & alibi de *Templis* adnotes, & ferè iuxta ea aut in illis fuiſſe. Quídni, ſacra illa ingeniorum opera, in locis ſacratis? Fortaſſis autem Hadrianus Imp. illam Tibure inſtruxit, quem eo loco & ſeceſſu impensè delectatum conſtat, variaque & ampla inædificaſſe. Etſi mihi certum, alijs municipijs colonijsque Bibliothecas ſparſas fuiſſe, æquè atque artium iſtũ cultum. Sed & priuatim viri diuites, vſus & famæ cauſsâ, ſibi pararunt: & nobiles ex ijs quaſdam. Sicut Tyrannio Grammaticus, Sullæ temporibus: qui *tria millia librorum* poſſedit. Sicut *Epaphroditus Charonéus*, item Grammaticus profeſſione. quem Suidas tradit, *ſub Nerone ad Neruam Romæ vixiſſe: & adſiduè libros ementem, vſque ad triginta millia collegiſſe, optimorũ quidem & ſelectorum.* Laudo hoc vltimum: nec tam copiam quæri, quàm bonitatem, cum dilectu. Optarim hunc fuiſſe, qui Epictetum, apicem veræ Philoſophiæ, in ſeruis habuerit: & æuum conſentit: ſed titulus & munus vitæ diſſentit, cùm iſte *Grammaticus* fuerit, alter è *cuſtodibus corporum Neronis*, eodem Suidâ prodente. Sed quiſquis iſte, ſuperauit

Lib. IX. cap. XIIII. Lib. XIX. cap. V.

D eum

eum *Sammonicus Serenus* in hoc ſtudio: qui Bibliothecam habuit, *in quâ ſexagintaduo millia librorum cenſebantur*. Is moriens eam reliquit *Gordiano minori*, qui guſtauit Imperium: Capitolino traditum, cum hoc elogio: *Quod Gordianum quidem* AD CÆLVM TVLIT, *ſiquidem tantæ Bibliothecæ copiâ & ſplendore donatus, in famam* * *hominum litteratorum decorè peruenit*. Vide ILLVSTRISSIME PRINCEPS, quàm hæc cura gratiam famamque pariat, vobis magnis inſatiabiliter parandam. Atque hi, aut pauci alij, proditi ſunt inſigniores Bibliothecas habuiſſe. plures tamen fuêre: & Seneca commune hoc ſtudium iamtunc ſuo æuo oſtendit, & damnat. Damnat. quare? *Non enim in ſtudium*, inquit, *ſed in ſpectaculum comparabant. ſicut pleriſque ignaris etiam ſeruilium litterarum, libri non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cænationum ornamenta ſunt*. Et mox addit: *Apud deſidioſiſſimos ergo videbis, quidquid orationum, hiſtoriarúmque eſt, & tecto tenus exſtructa loculamenta. Iam enim inter balnearia & thermas, Biblotheca quoque, vt neceſſarium domus inſtrumentum, expolitur*. Malè, fateor: & vtinam tamen noſtri diuites ſi laſciuiant! ſemper cum alieno aliquo, ſi non ſuo, vſu & bono. Obſeruare autem hîc eſt de *Balneis & Thermis* etiam: ſicut ſuprà notauimus, illam *Vlpiam* in Diocletiani Thermis dicatam. Cur autem ibi? credo, quia corpori curando otiosè tunc vacabant: & igitur occaſio erat legendi aliquid, hominibus aliâs occupatis, vel audiendi. Enimuerò etiam in Villis & Prætorijs paſſim habebant: ab eâdem hac, otij & vacationis ibi, cauſsâ. Ad quem morem Pauli Ic[ti] reſponſum dirigitur: *Fundo legato libros quo-*

que

* Legi malim: *hominum, litteratorũ ore peruenit.*

De Tranquil. ca. IX.

que & Bibliothecas, quæ in eodem fundo sunt, legato contineri. Plinius de suâ villâ: *Parieti, in Bibliothecæ speciem, armarium inseritur.* Martialis, alterius cuiusdam Iulij Martialis, villaticam Bibliothecam commendat. Lib. II. epist. XVII. Lib. VII.

Ruris Bibliotheca delicati,
Vicinam videt vnde lector vrbem,
Inter carmina sanctiora si quis
Lasciuæ fuerit locus Thaliæ,
Hos nido licet inseras vel imo,
Septem quos tibi misimus libellos.

CAP. IX.

Ornatus Bibliothecarum, ebore & vitro. Armaria, & Foruli, & Plutei, & Cunei.

PEREGI de Bibliothecis: & produxi, quas æuum quidem non subduxit. Vt rem dicam, paucas è multis: & *stillicidium de situlâ*, veteri verbo: tamen vel hæc satis ad stimulum, & exemplum. An & addam aliquid de ornatu earum siue instructo? fiat. In Isidoro lego: *Peritiores architectos neque aurea lacunaria ponenda in Bibliothecis putasse: neque pauimenta alia, quàm è Carystio marmore. quòd auri fulgor hebetet, & Carystij viriditas, reficiat oculos.* Bono hoc iudicio iste, siue à quo hausit. Nam de fulgore, certum est & mihi compertum, intentioni & stilo officere: sicut de virore, liquet oculis recreãdis esse. Boëtius hoc amplius in Consolatione suggerit: *comptos ebore & vitro parietes fuisse.* Quid, parietes laterales? non ergo Armaria aut Plutei ad parietes (neque enim conspicuus sic ille ornatus fuisset)

ſed in medio diſpoſita, vt hodie quoque publicæ ferè Bibliothecę vſurpant. Sanè Vitra olim in quadras, orbes, oua, aut rhombos diſtincta parietes ornabant, non aliter quàm marmoreæ cruſtæ: ſæpiùs tamen cameras, & lacunar. Ita enim Plinius, libro XXXVI. *Pulſa ex humo pauimenta in cameras tranſiêre, è vitro: nouitium & hoc inuentum*. Nouitium ita, vt tamen eſſet Neronis & Senecę æuo. Nam vt de re vulgatâ Seneca, epiſt. LXXXVI. de Balneis: *Niſi vitro abſconditur camera*: atque ibi me vide. Tamen in *parietibus* etiam fuiſſe, præter Boëtium, Vopiſcus oſtendit, in Firmo: *Nam & vitreis quadraturis, bitumine alijsq; medicamentis inſertis, domum induxiſſe perhibetur*. Bitumen autem hîc ad committendum nectendumq. parieti accipio inſertum, non ad ipſas quadras iungendas: quas decorè magis ebur (vt in Boëtio) diſtinxit. Atque id etiam in Armarijs ipſis fuit: vnde *Eborea Bibliotheca* in Pandectis legum: & in Senecâ, *Armaria cedro atque ebore aptantur*. Armaria autem fuiſſe in Bibliothecis, res & hodierna vſio demonſtrant: ſed addo, numeris ſuis diſtincta. Ita Vopiſcus: *Habet Bibliotheca Vlpia in Armario ſexto librum elephantinum*. Elephantinum. an ex ebore, an in corio elephanti perſcriptum? Vetus Scholiaſtes Iuuenalis, in illud: *Hic libros dabit & forulos,*] *Armaria*, inquit, *bibliothecã*. Etſi propriè, opinor, *Foruli*, ipſi *nidi*, vt cum Martiale dicam, librorum, ſiue cum Senecâ, diſtincta *loculamenta*. Sidonius & hæc & alia in Bibliothecis collocat: *Hic libri affatim in promptu. videre te crederes aut Grammaticales Pluteos, aut Athenæi Cuneos, aut Armaria exſtructa Bibliopolarum*. *Pluteos*, id eſt tabulas inclinatas tranſuerſim,

De Tranquil. ca. IX.

Lib. II. epiſt. IX.

uerſim, quibus libri legendi imponerentur: *Cuneos*, ſcamnorum ſeriem, vt in Athenæo, ſic digeſtã: *Armaria* autem plena & alta, quæ dixi. Ea *Pegmata* Cicero ad Atticum videtur appellaſſe. Lib. 1.

Cap. X.

Imagines in ijs doctorum, laudabili more: cui origo ab Aſinio.

SED vel præcipuus ornatus, & imitandus, meo iudicio, nondum hodie imitatus, ſunt *Imagines* ſiue & *Statuæ* doctorum, quas vnà cum libris diſponebant. Nónne pulchrum, & ſuaue oculis ac cogitationi fuit? Naturâ trahimur ad ſimulacra & effigies magnorum virorum noſcendas, & illa corpora, ſiue hoſpitia, quibus cæleſtis ſe animus incluſit: ecce hîc erat. Homeri, Hippocratis, Ariſtotelis, Pindari, Virgilij, Ciceronis, & alia ſcripta videres aut libares oculis: vnà etiam imaginem ſcriptoris adiunctam. Iterùm repeto, pulchrum: &, te ILLVSTRISSIME præëunte, cur non vſurpamus? Romanum hoc inuentum videtur: ne omnia bella ad Græciam referantur: & Plinius inclinat. *Nullum maius* (inquit pulcherrimâ gnomâ) *felicitatis ſpecimen arbitror, quàm ſempèr omnes ſcire cupere, qualis fuerit aliquis. Aſinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus Bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami Reges, qui Bibliothecas magno certamine inſtituêre, non facilè dixerim.* Itaque Aſinius Lib. XXXV. cap. II.

videtur auctor. qui etiam (eodem Plinio prodente) M. Varronis, *in Bibliothecâ, quæ prima in vrbe* (absurdè in *orbe* alij) *publicata est, vnius viuentis posuit imaginem.* Quod tamen & alijs posteà, indulgentiâ an iudicio, datum video: & nominatim Martiali poëtæ. qui gloriatur, quòd *Stertinius imaginem eius ponere in Bibliothecâ suâ voluerit.* Sed plerumque mortuorum, & quos famæ consensus iam sacrasset. Plinius: *Non est prætereundum & nouitium inuentum. siquidem non solùm ex auro argentóve, aut certè ex ære, in Bibliothecis dicantur illi, quorum* IMMORTALES ANIMÆ *in ijsdem locis loquuntur; quinimò etiam quæ non sunt, finguntur, pariúntque desideria non traditi vultus.* Appellat *nouitium*, id est Pollionis, *inuentum.* ostendit mortuorum, & è metallo plurimùm fuisse: sed addo etiam è gypso, in priuatis (pro cuiusque scilicet copiâ) Bibliothecis. Iuuenalis:

Lib. VII. cap. XXX.

Præfat. lib. IX.

Lib. XXXV. cap. II.

—— quamquam plena omnia gypso
Chrysippi inuenias.

Imò & in tabulis, opinor, imagines fuêre: & fortasse in librorum fronte picturâ etiam expressæ. Seneca: *Ista exquisita, & cum imaginibus suis descripta sacrorum opera ingeniorum.* Suetonius in Tiberio: *Scripta eorum & imagines, publicis Bibliothecis, inter veteres & receptos auctores, dedicauit.* Plinius in Epistolis: *Herennius Seuerus, vir doctißimus, magni æstimat in Bibliothecâ suâ ponere imagines Cornelij Nepotis, & Titi Attici.* Itaque vtrumque, & Statuæ & Imagines fuêre. Plinius idem, de Silio Italico: *Plures ijsdem in locis villas poßidebat. multum vbique librorum, multum statua-*

De Tranquill.

Cap. LXX.

rum, multum imaginum: quas non habebat modò, verum-etiam venerabatur. Virgilij ante omnes. Vopiscus, de Numeriano: *Huius oratio tantum habuisse fertur eloquentiæ, vt illi statua, non quasi Cæsari, sed quasi Rhetori decerneretur, ponenda in Bibliothecâ Vlpiâ, cui subscriptum est:* NVMERIANO. CÆSARI. ORATORI. TEMPORIBVS. SVIS. POTENTISSIMO. Sed & Sidonius sibi ibidem positam, iure gloriatur:

Cùm meis poni statuam perennem
Nerua Traianus titulis videret,
Inter auctores vtriusque fixam
Bibliothecæ.

Significat, & in Græcâ & Latinâ Bibliothecâ, statuam se habuisse. Ceterùm minores illæ imagines siue statuæ pluteis plerumque impositæ videntur, ante suos quæque libros. Iuuenalis:

Et iubet archetypos Pluteum seruare Cleanthas.

Veteris distichi ea mens, quod *Imagini* tali *Virgilianæ subscriptum* fuit:

Lucis damna nihil tanto nocuêre poëtæ.
Quem præsentat honos carminis & Plutei.

Significat, videri viuere, qui in libris & imagine viuit. Inde & *Sigilla Plutealia* apud Ciceronem, ad Atticum. Nam iamtunc Bibliothecas exornabant Deorum, si non auctorum sigillis.

CAP.

Cap. XI.

In occaſione de Muséo Alexandrino. docti viri ibi habiti atque aliti, in publicum bonum. Reges aut Imperatores ei curabant.

* *digna dici.* ET plura equidem ſuper Bibliothecis, quæ * ἀξιόλογα ſint, non habeo: vnum etiam, quod ad earum fructum. Nam ſi ſolæ eæ, aut rarus aduentor, ſi homines, inquam, non ſunt qui frequentent & euoluant: quò iſta congeries? & quid niſi *ſtudioſa quædam luxuria* ſint, vt Seneca appellat? Prouiderunt hoc quoque Alexandrini Reges: & vnà cum illis *Muséum* (ita dixerunt, quaſi *Muſarum ædem*) exſtruxerunt, in quo fas eſſet Muſis operari, à ceteris rebus feriatos. Imò & à vitæ victúſque curis vacuos: cum alimenta ijs hîc è publico darentur. Præclarum inſtitutum! quod vnus Strabo optimè deſcri-
Lib. XVII. bit: Τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐστὶ καὶ τὸ μουσεῖον, ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν, καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν. Ἔστι δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ καὶ χρήματα κοινά, καὶ ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ μουσείῳ τεταγμένος, τότε μὲν ὑπὸ τῶν βασιλέων, νυνὶ δ' ὑπὸ καίσαρος: *Pars etiam Regiæ eſt Muséum, quod ambulationi & ſeſſui loca habet, & magnam vnam domum, in quâ conuiuunt & comedunt vnà, qui Muséi conſortes ſunt, litterati viri. Habet autem hoc collegium & pecuniam ſiue vectigalia in commune, & Sacerdotem item, qui Muséo præeſt, olim à Regibus, nunc à Cæſare conſtituendum.* Primùm ait, *Regiæ* ſiue *Aulæ partem* fuiſſe. Scilicet adnecti ſibi & iungi voluerunt Reges, vt in propinquo & promptu

ptu essent eruditi isti, cum quibus disſererent, cùm libitum, animo docendo, & paſcendo. Habuit *Porticus* & *Exedras*: illas exercitio corporis magis; has animi, & vbi conſidentes altercarentur & conferrent. Fuit & *Domus*, *vbi communis ijs victus & menſa*: quod ſic etiam Philoſtratus expreſſit, de Dionyſio: quem in *Muséum receptum* ſcribit, additque: τὸ δ' μουσεῖον τράπεζα αἰγυπτία, ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους: *Muséum autem est Ægyptia menſa, quæ conuocat omnes in vniuerſâ terrâ litteratos*. Verba penſitari cupio. *omnes ex omni terrâ*: & viden' numerum, nec rem tenuem & parui impendij fuiſſe? Quod & Timon Sillographus indicat, etſi more & inſtituto ſuo carpens: In vitâ Dionyſij Mileſij.

Πολλοὶ μὲν βόσκονται ἐν αἰγύπτῳ πολυφύλῳ
Βιβλιακοὶ χαρακῖται, ἀπείριτα δηριόωντες,
Μουσέων ἐν ταλάρῳ.

Permulti paſcuntur in Ægypto populosâ
Pugnantes libris, ac ſemper digladiantes
Muſarum in caueâ.

Nam, explicante Athenæo, τὸ μουσεῖον τάλαρόν που φησὶν, ἐπισκώπτων τοὺς ἐν αὐτῷ τρεφομένους φιλοσόφους, ὅτι ὥσπερ ἐν πλινάγρῳ τινὶ σιτεῦνται, καθάπερ οἱ πολυτιμότατοι ὄρνιθες: Lib. 1. *Muséum dixit Caueam, irridens Philoſophos qui in eo alebantur, velut pretioſæ quædam aues*. Iſte Philoſphos nominat, ſed Strabo vniuersè ἐλλογίμους ἄνδρας dixit, *litteratos doctósque viros*: & omne genus haud dubiè receptum. Sed *viros* ait: non ergo pueros aut iuuenes, & qui velut in ſpem ſtudiorum (hodie ſolitum) educarentur. Non. quin iſtud velut præmium eruditis, & quies quædam honeſta fuit: haud aliter quàm Athenis, benè

 de rep.

de rep. meritis victus erat in Prytanéo. Vbi eſtis PRINCIPES? & quos vrit aut excitat honeſtus æmulandi ignis? Sed pergit Strabo, & *Sacerdotem* præficit, *Regum aut Cæſarum delectu.* Magna igitur dignitas, & quæ ab ipſo Cęſare conferenda. Sed quid, quòd ipſa ibi loca idem Cæſar adſignaret? Ita enim Philoſtratus, de Dionyſio Sophiſtâ: Ἀδριανὸς σατράπην αὐτὸν ἀπέφηνεν οὐκ ὀλίγων ἐθνῶν. κατέλεξε δὲ τοῖς δημοσίᾳ ἱππεύουσι, καὶ τοῖς ἐν τῷ μουσείῳ σιτουμένοις: *Hadrianus Imp. Satrapam ſiue Præfectum eum conſtituit non exiguarum gentium: & adſcripſit inter eos qui publicè equo veherentur: itémque qui in Muséo alerentur.* Iterùm, de Polemone: Κατέλεξε δὲ αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ μουσείου κύκλῳ ἐς τὴν αἰγυπτίαν σίτησιν: *Allegit eum* (Hadrianus) *& Muséi conuentui, ad Ægyptiam menſam.* Sed notem ibi vocem κύκλῳ, *circulo* (etſi ego *Conuentui* reddidi:) quâ ſignificari arbitror, in orbem rem iuiſſe, & quoſdam allectos tempeſtiuè, & in anteceſſum: id eſt, priuſquam locus vacuus etiam eſſet. Sed ſpes ſuſtentabat, & ordine ſuccedebant, qui ſic adſcripti: vt hodie in beneficiorum collatione Principes quidam vſurpant. Athenæus denique huius donationis à Principe et-

Lib. xv. iam meminit: vbi ait *Pancratem quemdam poëtam, ingeniosè Hadriano adulatum de Antinoo ſuo: atque ille,* inquit, ἡσθεὶς τῇ εὑρέσει, τὴν ἐν μουσείῳ σίτησιν αὐτῷ ἔχειν ἐχαρίσατο, *delectatus inuentiunculâ, cibum in Muséo illi gratificatus eſt.* Atque hæc Strabo alijque ſuper loco & inſtituto: licet addere, non vacuam omnino aut otioſam ibi vitam vixiſſe (quî poſſent viri bono publico nati?) ſed aut ſcripſiſſe, aut diſſeruiſſe, & recitaſſe. Ita Spartianus tradit, *Hadrianum Alexandriæ in Muséo multas quæ-*

ſtiones

ſtiones Profeſſoribus propoſuiſſe, aut propoſitas diſſoluiſſe. Adde Suetonium, in Claudio: qui & Muséum hoc, Cap.XLII. altero addito, adauxit: vt certi libri ibi quotannis recitarentur. Deſino

DVX ILLVSTRISSIME. & te è magnis, ad omnia magna natum, hortor viam hanc veræ laudis porrò inſiſtere, & libris litteríſque propagandis, æternitati tuum nomen conſecrare.

APPROBATIO.

Libellus iſte vtiliter admodum in lucem proferetur, quòd præter Bibliothecarum originem ac fructum, ea contineat, quæ ad ſtimulum conferant & exemplum. Quas, ſi quidem auctorum ſint optimorum ac ſelectorum, non immeritò Seuerinus Boëtius certiſſimas Philoſophiæ ſedes appellat, vt in quibus ipſa cum erudito lectore de humanarum diuinarúmque rerum ſcientia diſſerat.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolicus ac Archiducalis librorum Cenſor.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis,&c. Nostro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam nostram Cæsaream. Postquam inter alia,quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illustria inprimis illa & quasi diuina sunt, quæ in litteris liberalibusque disciplinis consistunt, quibus scilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, sed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita distinguuntur,vt tanquam Dij quidam splendescere in terris videantur: rem sanè præclaram seque dignam illi præstant,qui diligentem iis ipsis in litteris ac disciplinis operam ponunt; præclarissimam verò & Reipub. vtilissimam,qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, scribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quasi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare, ad dignitatis nostræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio concessuque sumus, inprimis pertinere existimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis spectata fides, quique iudicare de Litteris possint, acceperimus, insignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura insitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac disciplinarum studiis excoluisse atque exornasse, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara florescentis minimeque vulgaris eruditionis specimina præbueris, dum obscura in antiquis scriptoribus loca, quæ quædam tanquam lustra erant, illustrasti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, restituisti, dum vetusta Latinæ antiquitatis rudera in nouam subinde structuram singulari artificio eleganter conuertisti: ad exquisitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quosque viros opinionem excitarit, peruenisse, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio scriptis atque in lucem editis ostendisse, vt in eo quod tam feliciter tractes scriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire sit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia scribere, quæque à primis illis Romanis olim auctoribus scripta fuerunt, à mendis purgare, & lectissimos quosque ex Musarum hortis, in quibus assiduè versaris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, causa, Cæsareo te nostro elogio decorandum, & quamuis per te satis ipse animatus sis, animandum magis patrocinioque nostro defendendum pro benigna nostra in te susciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc nostro priuilegioque te & Typographum tuum aduersus quorumcumque fraudem,qui lucri causa, quod fieri solet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate nostra Cæsarea decernimus, statuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum

aut

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, siue integros, siue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra sacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines, triginta annis proximis à primo editionis die computandis, absque tuo tuorúmve hæredum consensu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiusque libri exemplaria, quemadmodum moris est, ad Imperialem nostram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc nostrûm transgredi, violare, aut contemnere deprehensus fuerit, eum non solùm eiusmodi libris, tibi, hæredibúsve tuis, auxilio Magistratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, sed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius semissis quidem Fisci nostri Procuratori, fraudis vindici; alter verò semissis, tibi hæredibúsve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm Politicis, cuiuscumque status, gradus aut ordinis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel suo vel superiorum suorum loco aut nomine, ius dicunt, iustitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur: Sed, si quos contumaces compererint, constituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuscumque modis coërceri curent, ni & ipsimet grauissimam nostram in se conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu nostra subscripto, & Cæsarei nostri sigilli impressione munito, confirmamus. Datum in arce nostra Regia Pragæ, die prima mensis Augusti, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo: Regnorum nostrorum Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Bohemici itidem decimo septimo.

Subsign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum sacræ Cæsareæ M^tis proprium.

Io. Baruitius.

Additum sigillum Cæs. M.^tis in cerâ rubrâ.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratia Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate suo sanxit, nequis,* IVSTI LIPSI *Historiarum in alma Vniuersitate Louaniensi Professoris, & item Historiographi sui libros quoscumque, à Censoribus legitimis approbatos, præter ipsius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima singulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impressos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalésve habeat. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ,* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratia Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus, singulari priuilegio sanxit, nequis per vniuersos Regnorum suorum fines,* IVSTI LIPSI, *quos vel hactenus edidit, vel in posterum editurus est libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipsius possit. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris, datis Parisiis,* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

TIbi IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis est ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti hoc meum DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio siue iubeo, ex lege quam magnus Cæsar & Reges dixerunt.

Iustus Lipsius.

LABORE ET CONSTANTIA
G